

Méltóságoknak 3520—901. és 560—902. számok, valamint az erd. róm. kath. státus igazgatótanácsának 1744—901. sz. alatt foglalt megbízásából f. évi május 14-én tartott bizottsági ülésünkben tárgyalás alá vettük a boldogemlékü Fogarasy Mihály erdélyi püspök nagy alapítványának életbe léptetése kérdéséről és beható tanácskozás alapján egyértelműleg az alább következő megállapodásra jutottunk.

Az alapítványt létesítő oklevél szövegének értelmére vonatkozólag a méltóságos igazgatótanácsnak 1901. évi április 15-én tartott ülésében hozott és Méltóságoddal 597—901. sz. alatt közölt határozatában, illetőleg előterjesztésében foglalt felfogásról bizottságunk indokolásával együtt magáévá teszi. (Ez előterjesztésben az igazgatótanács kijelenti, hogy az alapítvány fő- és elsőrendű céljától való eltéréshez hozzá nem járulhat, mivel azoknak az okoknak fennforgását, melyek a fő- és elsőrendű céltól való eltérést az alapítólevél V. szakasza értelmében megenykednek, vagy indokolhatóvá tennék, sehol sem találja. Éppen azért tekintettel a kamatjövődélem tekintélyes felszaporodására, kéri ő Méltóságát, hogy méltosítsa a főiskola felállítását haladéktalanul tanácskozási tárggyá tenni és megállapítani: nem volna-e célra vezető egyelőre csak a theologiai és ehhez legközelebb álló bölcsészeti fakultások felállítását tervbe venni. K. P.)

Sőt az alapítvány életbe léptetési időpontját megállapító határozatunk megkiterjedtebb értelemben veendőnek tartja, a mennvényen abban, mint időhatározásban, az alapítvány elsőrendű célját korlátozó kényszerű egyáltalában nem lát. De ezenkívül az igazgatótanács indokai mellett figyelembe veendőnek véljük egyházi és iskolai közállapotainknak időközben beállott lényeges átalakulását, ami most már e nagy alapítványnak Méltóságoddal 1901. évi április 8-án 982. sz. a. kelt és az igazgatótanácshoz intézett nagybecsű átiratában foglalt javaslata értelmében felhasználhatóságát csaknem azt mondhatjuk, egészen kizárja. (A 982—1901. sz. a. értesíti ő Méltóságát az igazgatótanácsot, hogy a papnevelő intézet mostani ódon és célszerűtlen épülete helyett egy új, a jelenkor kívánalmainak és az egyházmegye igényeinek megfelelő intézeti ház építésének elodázhatlan szüksége állván fe. egyházi tanácsa meghallgatásával, abban állapodott meg, hogy az új papnevelő intézet létesítésére a Fogarasy-féle Lyceum Akademiának alap jövedelmét szándékozik igénybe venni. K. P.)

Ugyanis egyházmegyéink parokiáinak az alapítvány létesítésekor az alapító szemei előtt lebegett szegényes állapota, a kongruának a főpásztori bőkezűség és állami segítség által történt rendezése következtében. Ha nem is teljesen megnyugtatólag, mégis összehasonlíthatatlan módon javult, és csak talán a státusgyűléstől elfogadott, de fájdalom még mindig felsőbb helyen heverő közadózási rendszerünk életbejuttatására volna szükség, hogy kisebb egyházközségeink részéről az anyagiak szűkes forrásai felől hallható panaszok is orvoslást nyernének.

Még gyökeresebben javult kath. középiskolánk helyzete, az állami segélyezés rendszerére történt áttérés következtében, tanáraink fizetése nagyobb részben immár az állam hasonló iskoláinak tanári javadalmazásával, nyugdíjigényeivel egyenlősítettvén*). Ugy, hogy felszegélyezésre szorultak már csak népiszkoláink mutatkoznak. Jól ismerjük ezeknek a katolikus hitélet és közérkölciség tekintetében elsőrendű, nagy horderejét; s nem is tudnánk sanyaró jelenünk bajainak számolására több reményt nyújtó mó-

dot gondolni, a népiszkolák színvonalának átmondott rendszer szerinti fokozatos emelésénél. Amde erre az alapítvány jövedelme feletle szűkösséget nyújtana. Másfelől köztudomású dolog, hogy a népiszkolák melletti államosításában az uralkodó politikai felfogás, a magyar államesszme megerősödésének követelményét szemlélve, a mi a napról-napra mindig sürűbben felmerülő jelenségekkel következtetve, bizonyval kereszttül is töri a mutatkozó akadályokat.

Hisszük, hogy ha az megtörténend, a jövő nemzedék valláserkölcsei nevelése veszélyeztetve nem lesz. Hiszen már csak erdélyi egyházmegyéink önkormányzati szervezetében is elég erőt kell látnunk a netalan ellenséges veletások viszszaütasítására. De mindamellett végzetes vakság volna nem látni, hogy azután különösen, ha az államkormányzati befolyás valami módon még középiskoláink felett is túlsulyra jutna, az egyetlen közművelődési erőnyerőnk, mellyel a napi aramatokkal szemben hitéleti egyensúlyunkat fenntartani képesek leszünk, már csak a katolikus főiskola marad, mint olyan, melyben a törvény biztosította tanítási szabadság lelkiismereti meggyőződésünket is a leghatásosabban fogja megoltalmazni, ha csak e szabadsággal élni tudand. Vagy, ha jelen helyzetünk aggodalmat keltő jelenségeinek gyökeréig hatolunk, vajjon nem ott fogunk-e megállani, hogy az erőteljesebb élet fellendülést késleltető ok, a vezérlő elemek számának fogyatékosságának számában rejlik?

Hü illúzió, hogy őszinte és intenzívebb hittől áthatott közelet, a művelődés mai minősége és tápláló forrásai közepette más erőszközökkel, mint a melyek abból is táplálkoznak, a nép legszelebb rétegeiben allandósulhatna. Nincs semmi, a mi az érület fenkölséget, az érület világosságát annyira feltételezné, mint éppen az élő hit. A lelkipasztorkodás, közép- és elemi iskolázás termékenyítő forrása éppen azért, nem az alantos, hanem a felsőbb rétegekben keresendő. Így tudta és érezte ezt Fogarasy püspök is, ki egyházmegyéjének sajátos vallási, faji és közművelődési helyzetét bizonyval legjobban ismerte, s a ki elhatározásában a közvetlen nyomorúságot ismerők jószándékú rábeszélése messzelátásban meg nem ingathatott.

A fenebbi okoknál fogva igazgatótanácsunknak többször említett előterjesztésében feltett azon kérdésre: „nem volna-e célravezető egyelőre csak a theologia és ehhez legközelebb álló bölcséleti fakultások, esetleg tanárképző felállítását tervbe venni”, határozottan igen-nel felelünk, illetőleg javasoljuk a főiskola felállításának ilyen alakban kezdeményezését, legfeljebb azon megszorítás lehetőségével, hogy a mennyiben az alapítványi vagyon kamatjövődélmé a bölcséleti tanszéknek megfelelő dotációját meg ez idejűleg meg nem bírná, szorítokozunk csak a theologiára, mi a papneveldevel kapcsolatos hasonló irányú tanszék belevonásával minden nehézség nélkül keresztülvíhető lesz.

Es itt mindjárt kijelentjük, hogy bizottságunk a nagy alapító céljától eltérést abban nem látja, ha a theologiai fakultás közvetlen rendeltetésére való tekintettel, az alapítványi kamatjövődélem egy hányad része a papnevelde kiépítésére illetőleg kibővítésére fordítatnak; mivel a papnevelde rendeltetésénél fogva a theologiai fakultással természetes szervezeti kapcsolatban fog maradni és mert amint említők, a befektetés fejében, a papneveldevel most kapcsolatos tanszéknek fakultásiakká átalakításában, elég kielégítést nyerend.

Ily módon azután nemcsak a nagy alapító rendelkezéseinek fogunk lényegében eleget tenni, hanem egyúttal elősegítjük közönséges anyaszentegyházunk egyik kiváló törekvését is, hogy

a hit világosságával a tudományos meggyőződés is világosodjék.

Méltóságod bölcsen tudja, hogy a legújabb idők tudományos áramlatában a theologiai tudomány is mélyebb járású változások útján halad, melyeknek, ha nem is egészen megfelelő, de már megszokott összefoglaló megjelölése: a theologianak az új műveltség vívmányaival összehangzásba hozatala. A miáltal a tizenkilencedik század kétségbe nem vonható tudományos eredményei a theologiai műveltségre nézve is értékesebbekké lesznek. Az ellentetek hamis látzata lassankint eloszlik, a kételkedővé lett emberi értelem nyugvó pontjára jut. A mi nek már is legbiztosabb jelensége, az isteni tudomány igazságainak napról-napra sürűbben felmerülése és hathatós védelmezése az eddigi attól külön tartott vizsgálódások köreiben. Az egyház u. n. világi értelmiségének ezen haladásával pedig a mi szűkebb hazánk papságának annál inkább kell lépést tartania, mert sajátos önkormányzati szervezetünk az együttműködést szorosabbá és egysegebbé tette, a hol tehát az óhajtott egyértelműség az érület és gondolkodási alapok egyenletességénél fogva legbiztosabban fog elérhető lenni.

Nem akarjuk semmiképpen kisebbiteni az eddigi papnevelde rendszer által elért eredmények értékét. De hiszük, hogy Méltóságod osztja azon meggyőződésünket, hogy a világba kilépő ifjú pap egészen másként fogja szent hivatását betölteni, ha erkölcsi és értelmi érettsége a főiskola vizsgálódásai és módszere rostáján szűrődik le, elete és példája hathatósabban fogja a lelkeket meggyőzni arról, hogy eszményi javak bírhatása csak azokra nézve kilátás, akik koruk igazi műveltségének becsületes munkáival szegődnek.

A megfizető bizalomért köszönetet mondva, mely tisztelétünk nyilvánításával maradunk Méltóságoddal Kolozsvárt, 1902. május 14-én legáltalósabb szögai Fábán Sándor s. k., Dr. Mohay Sándor s. k., Dr. Farkas Lajos s. k.*

Mint a javaslatból kitűnik, két kérdést tisztázott a bizottság: először határozott állást foglalt az alapítvány főcélja mellett, másodsor az egyetem fakultásainak felállításánál megállapította a sorrendet. E javaslathoz úgy Püspök írta méltósága 3400—902., mint az igazgatótanács 1230—902. sz. alatt elvileg hozzájárult és azt magáévá tette.

Ezek után a Fogarasy püspök alapítványának hovafordításáról vitatkozni csak akadémikus jellegű lehet, de annak az ügy érdemére nézve semminemű kihatása nincs. Elvi megállapodások történtek, elvi határozatok hoztak, melyeket egyszerűen mellőzni nem lehet. A javaslatban foglaltak alapján a szükséges előkészületek már is folyamatban vannak; a kiküldött 12-es bizottság, mint a „Közművelődés” olvasói előtt ismeretes, a theologiai, bölcsészeti és újabbban a jogi karok felállítására nézve a személyi és dologi szükségletek felől már több ízben tanácskozott és részletes tervezetet készített. Tehát oly tényekkel állunk szemben, a melyeket figyelmen kívül hagyni nem lehet.

K. P. dr.

XIII. Leó és X. Pius.

Mióta a Kath. Szemle tudós szerkesztője dr. Mihályfi Akos kimondotta, hogy XIII. Leó dicsőítésére nem szükség IX. Piusot kisebbitenünk, azóta a magyar katolikus sajtó elég méltányosan jár el X. Pius méltóságánál XIII. Leóval szemben.

Ugy látszik ugyanis, hogy ha kiváló egyéniségeket egymás mellé állítunk, bizonyos tör-

* Fájdalom, de egyetlen középiskolánkban sincs ügy. Szerk.

vonyszerűség szerint az egyiket a másik érdemeinek kisebbitésével magasaltjuk. Ez a tünevény indította a tudós szerkesztőt arra, hogy a múlt évben egyik Leó-ünnepélyen tartott beszédekben irányt mutasson a Leót dicsőítő szónokoknak és írónak.

A helyes észrevételnek megvolt a kellő eredménye, ha kath. hírlapjaink néha-néha egy-egy kifejezést megkockáztattak, azt inkább az idő rövidségének, mint szándékos kisebbitésnek tudjuk be.

A külföldi lapoknál azonban még ez a helytelen felfogás uralkodik. Annál inkább érthetetlen ez, mivel az illető lapok azelőtt IX. Pius rovisására dicsőítették XIII. Leót, most ugyanazon lapok Leó rovisására dicsőítik X. Pius, sőt még maradandó beesű művekben is, mint pl. De Waal praelatus „X. Pius élete” c. könyvében is találunk ilyen forma felfogással.

Nem akarjuk itt XIII. Leó érdemeit megtámadni, vagy éppen védelmezni, sem X. Pius nagyrafontolt terveit kisebbiteni, csupán csak arra akarunk rámutatni, hogy mindazok, a kik a három utolsó pápáról írni akarnak, alig fognak helyes ítéletet mondhatni, ha szem előtt nem tartják, hogy mindegyiknek külön működési teret jelölt ki a Gondviselés. S épen azért nem összehasonlíthatni, hanem mindegyiket a saját működési terén csak méltatni lehet. Az összehasonlításnak csak akkor volna helye, ha mindegyik ugyanazon a terén működött volna. Így azonban, mivel mindannyian külön megbízatást kaptak a Gondviseléstől, külön terén fejtették ki áldásos működésüket.

IX. Pius az egyház függetlenségének megőrzésében vitt gondviseléseszerű szerepet, s ha meg is szűnt az egyházi állam, de nem szűnt meg az egyház, s ha rabis lett a pápa, de független maradt az egyház és független a pápa.

S vajjon mi lesz az olyan országgal, melynek királya rabságban szenved? . . . Im, a Gondviselés küldött egy férfút, a ki a rab király tekintélyét nemcsak megemelte, hanem megfő is emelte, oly magasra, hogy uralkodása vege a világ két leghatalmasabb nemzetének uralkodója látogatást tesz nála. Ki nem látja a Gondviselés utját XIII. Leó szerepében?

Az egyház fejének ily nagy tekintélyre volt szüksége, hogy az egyházi életben lábrakapott szokásoknak gyökeres javítására gondolni is lehessen, annál is inkább, mivel a szokások sem a hitet, sem az erkölcsi életet nem veszélyeztettek, sőt azon felül a nép izlésének és nemzeti jellegének teljesen megfeleltek. Ilyen volt az egyházi zenének kieserése, az istenisztelet szertartásainak bizonyos kényelemmel való végzése. De mivel épen ezek mig egyrészt a jó izlést sértik, másrészt meg az Isten házában jótól találva meghonosultak s a köznépi igényeknek teljesen megfeleltek, így szükség volt erős kezekre, hogy ezen a terén is javulás álljon be.

A Gondviselés ismét küldött egy férfút, a ki hozzá is fogott a nagy munka keresztülvételéhez. S hogy X. Pius pápa ő Szentsége nem tért vissza a munka nehezégtől, azt mutatja eddigi egész élete, mutatják eddig megjelent „Motu proprio”-i, a melyeknek egyikéből idézzük a következő mondatot: „A Biboros Helynök Úr ónk gondja rá személyesen győződni meg arról, hogy mindenütt pontosan teljesítik-e ezen rendeletünket”. (Motu proprie sulla riforma della Musica Sacra.) Midőn a Biboros Helynök Úr ó Emma, a szent Atyának jelentette, hogy a plebánosok panaszkodnak az ő (a biboros) szigorúsága miatt, a szent Atya mosolyogva válaszolta: „de hisz’ a pápa még szigorúbb.”

Ugyanis a szent Atya a külső isteni tisz-

telet módjára is kiterjesztette, figyelmét, s egy újabb „Motu proprio”-ban különösen hangsúlyozta, hogy a papok a szent misét külsőleg is a szükséges áhitattal végezzék, mivel a nép gyakran megbotránkozik épen a szent miséhez szükséges áhitat hiányán.

Pár nappal ezelőtt a u. n. „scuola catechisti”-kről kért jelentést. Ismeretes, hogy 1870 óta az olasz iskolákban nem tanítanak hittant. Hogy a sok gyermek legalább a hit elemeit megismerje, Rómában a különböző intézetek növendékei „scuola catechistica”-kat alakítottak s vasár- és ünnepnapokon az önként jelentkező gyermekeket oktatják. Az oktatás rendszeresen addig tart, míg a fiúk az első szent áldozáshoz járulnak, egyrésze még azután is eljár, de jó nagy része megy tovább, hogy hova, azt csak a jó Isten tudja.

Általános a remény, hogy a szent Atya ezek számára közös szabályokat fog adni.

Emellett azonban nem feleli el a felnőttek szükségleteit sem. A Biboros Helynök Úr ó Emma értesítette Róma lakosságát, hogy a Szeplőtelen fogantatás félszázados jubileumára előkészületül az év folyamán háromszor misziók tartatnak. Az első márcz. 6-án kezdődik és 19-én végződik. Hogy a hívek a távolság ne akadályozza, egyszerre 15 plebánián tartatnak a misziók ugyanazon programmal. A szent Atya ezen misziók idejére nemcsak különös búcsukat, hanem a gyóntató atyáknak különös privilegiumot is engedélyezett.

Ebben látjuk X. Piusnak gondviseléseszerű hivatását! Ha a reform-katolikusok az egyházat reformálni akarják, X. Pius megmutatta az utat és módot, hogyan reformáljanak. S ha ezen az úton, ebben az irányban akarnak reformálni, akkor velük tartunk mi is, ha ők más irányt követnek, az az ő dolguk, mi Prusszal maradunk.

— r. — I.

TANÜGY.

Fizetésünk rendezése.

A „Közművelődés” f. évi 9-ik számában rámutattam arra, hogy mi — felekezeti tanítók — afféle „20—30 év előtti állapotban levőknek” vagyunk bemutatva.

Ime, egy másik, mely minket felekezeti tanítókat közelről érdekel.

Nem rég február havában a „Pesti Napló”-ban olvastam „Erdélyi tanító” aláírással egy közleményt a „Tanítók fizetésének rendezése” címmel, melyben azt mondja az „Erdélyi tanító” úr, hogy a községi és felekezeti tanítók fizetése most ne rendeztessek, előbb csakis az állami tanítóké. — Nem naivság ez?

Igen tisztelt tanítóársunk most bizonyosan élvezi már az 1904. évi I. t. c. jótéteményeit, s gondolja magában: mit a községi és felekezeti tanítóknak? Azoknak fizetése már az 1868. évi XXXVIII. és az 1893. évi XXVI. t. c. által szabályoztatott. Ezen törvények megszabják hogy tisztas lakáson és legalább $\frac{1}{4}$ holdnyi kerten kívül a rendes tanítók fizetése 300 frtnal, a segédtanítóké pedig 200 frtnal kevesebb nem lehet. Ezen összegek a koronaérték számítás szerint 600 — és 400 kor.

Megélhetnek addig abból is, míg még egyszer rájuk talál kerülni a sor.

Én szeretném megkérdezni az „Erdélyi tanító” urat, volt már segédtanító évi 400 kor. vagy rendes tanító 600 kor. fizetés mellett? mert ha lett volna, azt hiszem, nem mondaná, hogy a községi és felekezeti tanítók a még — kitudja mikor — bekövetkező fizetésrende-

zésig egy jobb jövő reményében maradjanak csak továbbra is nyomorogni az 1868. évi XXXVI. és az 1893. évi XXVI. t. c. védőszármányai között, míg ők szám szerint mintegy 4500-an élvezik a tanítókra bizony legkevesebb sem méltányos fizetésrendezés silány jótéteményeit.

A felekezeti és községi tanítóól ugyanazt az előképzettséget kívánja meg a törvény, mit az állami tanítóól, e tekintetben állami, felekezeti és községi tanító között különbség nincs egyéb, csak az, hogy az egyik az állam iskolájában, a másik a felekezetében, a harmadik a község iskolájában működik s fizetésüket az állam, község, vagy felekezet adja, de működésüknök végéülja egy és ugyanaz, hogy a haza boldog legyen.

Az állami tanító az államnak — ámbár, hogy egyforma munkát végzünk — mégis kiváltságos gyermeke, míg velünk: felekezeti és községi tanítókkal nagyon is érzeteli azt, a mit a mostoha atya vagy anya érzetel mostoha gyermekével.

Ők utazhatnak a vasúton féljeggyel illetve arcképes igazolvánnyal, míg mi kevesebb javadalmazásnak az egész jegy árát fizetjük; ha tanító gyűléseken részt veszünk, napdíjat, fuvardíjat stb. élveznek, míg mi, oh Istenem, utazhatunk saját zsebünkre, költsékeztünk ugyanabból, napdíjat vagy úti átalányt nem igen élvezünk, mert ezt törvény vagy miniszteri intézkedés számunkra nem szabályozza.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr kitárástba helyezte a faluhelyen működő, nagyobb családdal bíró állami tanítóknak a középiskolával bíró városokba való fokozatos áthelyezését, míg mi falun megvénülhetünk, gyermekeinket neveltetni nem tudjuk, jövőjükről nem gondoskodhatunk úgy, mint ők, hisz alig lehet a 600 korona mellett a mai drága viszonyok között megélni, gyermekeinket mi is szeretjük.

Most itt van a fizetésrendezés kérdése. A felekezeti- és községi tanítók is kértek és zörgettek, mikor az ország tisztviselői kara fizetésrendezésért kérelmezett, hogy a mostani tarthatatlan állapotok megváltoztatásával helyzetükön segítve legyen s oda jussanak, hová előképzettségiüknél fogva jogos igényük van s hogy az ők családjaik nyomorúságos megélhetéséről és jövőjükről másképp gondoskodhassanak, s mi lett az eredmény?

A tisztviselők fizetésrendezése iránt a képviselőházhoz benyújtott törvénytervezetből kimaradtak a felekezeti és községi tanítók; a vármegyei- és községi tisztviselők fizetésének rendezése küszöbön van, s talán ott sem kaptunk paragrafust; a vasúti tisztviselők fizetésük rendezését s szolgálati szabályzatukat követelik.

Kérik a vasúti baktérnek is a fizetése fel-emelését, pedig — ezt nem a kenyéririgység mondatja, — számtalan vasúti őrt ismerek, ugyszinte hivatalszolgát is, kik jobban vannak fizetve, mint nagyon sok okleveles tanító, levén azoknak 800 kor. s még több, emennek pedig pedig 600 kor. a fizetése, s sok helyen ez is csak papírosan. A vasúti baktér és hivatalszolga elemi iskolát végzett, a tanító pedig e mellett a középiskolának 4 alsó osztályát, tanítóképezdét, szerzett tanítói oklevelet, oklevele a gynn. érettségi bizonyítvánnyal egyenlősítettet, egy évi önkéntességi joga van s mindezek fejében a hivatalszolgákkal egyenlő, vagy még ennél is kevesebb legyen és maradjon fizetése a 600 korona?

A felekezeti tanítók sem maradhatnak ki a fizetés rendezésből csak azon a címen, — az „Erdélyi tanító” javaslatára — hogy vékony finansziális állapotok miatt csakis kis mértékkel lesz kénytelen a fizetést mérni a törvényhozás,

nem pedig a „mi egyiknek jogos, a másiknak méltányos” elvénél fogva sem. Adja meg a kormány és törvényhozás nekünk is azt, mit állami kollégáinknak megad, ez az igazság.

Akkor lesz az országnak egészséges tanügyi helyzete s meglesz az egységes tanítói közvelemény.

K. J.

A szentföldi róm. kath. tanítók

Önképzőköre február hó 18-án Mikházán tartotta gyűlését.

A szentferenciek templomában végzett szentmise után a helybeli róm. kath. elemi iskolában a tagok jelenlétében a szokott ima elvégzése után P. Krizosztom szentferencendi áldozó a a IV. osztályos növendékekkel hitelemzést tartott az Isten negyedik parancsáról. Ezt követte Ferenczi Sándor kartárs gyakorlati tanítása, a ki az írva-olvasásból az I. osztállyal a „ty” betűt ismertette. Ezután szavalt egy fiú és egy leány tanuló, melynek végezt. vel a deli imát elmondva a tanulók hazabocsáttattak.

Most szeretett elnökünk megnyitóját következett. D. a J. Kr.! szép köszöntéssel üdvözlö a gyűlést. Megnyitójában a jellemképzést vette tárgyalásának alapjául, kifejtve, hogy legyünk jellemesek első sorban mi magunk és iparkodjunk a reánk bízottakat is jellemesekké nevelni, mivel a jellem az emberben az a rugó, a mely nélkül hivatását kellően nem teljesítheti.

A megnyitó után következtek:

1) A mult gyűlésről felvett jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése.

2) Szavalt Kovács Dénes „Az eltévedt harangzó” Dr. Pronay Antal költeményét. Szavaltó a darabot mély érzéssel és a kellő hangnyomokkal adta elő, miért is éljenzéssel jutalmaztatott.

3) Oszváth Miklós felolvas Tomesányiné Czukrász Róza „Fonómimikai előgyakorlataiból” egyes részleteket és gyakorlatilag is bemutatta a hangutánzás módszerét.

4) A bírálatok alapján Petres József elnök ügy a hitelemzést, mint a gyakorlati tanítást igen jól sikerültnek minősítette.

5) Borsos Mihály indítványozta, hogy az 1872-ben kiadott magas püspöki rendelet szerint a kezi szentmise díjainak a kántor és harangozó között való megosztása abban az időben, — mivel a harangozó egyszersemind segédkántor is lévén — méltányos volt, de most 32 év után, mikor a harangozó a kántornak semmiben sem képesek segédkezni, a szentmise díjainak ezekkel való megosztása a méltányossággal semmiképp sem egyeztethető össze; kéri a gyűlést indítványának elfogadására s ha jónak látja vegye tárgyalás alá s lehetőleg hasson oda, hogy ezen sérelmes ügy felsőbb helyen orvoslást nyerjen.

A gyűlés az indítványt elfogadta és annak sérelmes voltát elismerve, felkéri elnök Petres József és Kovács Pongrácz kartársakat, hogy szerkesszenek e tárgyban egy kérelmet Püspök úr Ömeltőségéhez és felterjesztés végett személyesen vigyék a kerületi főesperes úrhoz, felkérve Ömeltőségét arra, hogy ezen igazságon alapon nyugvó kérésünket kegyeskedjék Püspök úr Ömeltőségéhez pártolólág felterjeszteni.

6) A gyűlés Kovács Pongrácz kartársunk drága emlékü neje elhalálása felett való részvételnek jegyzőkönyvileg is kifejezést kívánt adni.

7) A jövő gyűlés helyéül Ehed tüzettett ki. Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést az évében bezárta.

Köszvényes, 1904. február hó 25-én.

Bajcsi Elek,
önképzőkori jegyző.

EGYESÜLETI ÉLET.

— A **gyulaféhvári** Központi Oltáregyesület lelki gyakorlatot fog tartani a következő sorrendben: Március 21. (hétfőn) d. u. 5-kor; Bevezető szent beszéd. Március 22. (kedden) 8-kor szent-mise, 10-kor szent-beszéd, d. u. 5-kor; szent-beszéd, litánia. Március 23. (szerdán) 8-kor szent-mise, 10-kor szent-beszéd, d. u. 4-kor szent-beszéd, utána szent gyonás. Március 24. (csütörtökön) 1/27-től szent gyonás, 1/29-kor közös szent áldozás. A lelkigyakorlatokat tartja Soóthy Gyula igazgató. E lelkigyakorlaton szívesen látunk nem oltáregyesületi nőket is. Az igazgatóság.

HIREK.

— **Személyi hírek.** Püspök urunk folyó hó 3-án a reggeli vonattal Székelyudvarhelyre utazott.

Városunkat mint püspök urunk vendégei meglátogatták: Örgyöl Pallavicini Edén; ő méltósága nővere, Majláth József és László gróf testvérei, Apor István báró fiacskájával, Bornemissza Lipót báró marosilyei birtokos és főgondnok, és P. Antonius a Jesu a Kármeliták direktora.

— **Személyzet.** Sorbá n András magyar-fenesi — és Barthos Mihály ö-sősbeshelyi lelkész — kölesönösen áthelyeztettek.

— **Egyházmegyei tanítóság köréből.** Tamási Tivadár baróthi kántortanító Homoródlöveterre rendes tanító- és segédkántornak ki-nevezetett.

— **Ifjúsági szentgyakorlatok.** A brassói róm. kath. főgimn. ifjúsága február hó 24-től három napi szentgyakorlatot tartott. A szentgyakorlatot Lóllók József lázárta atya vezette. Ugyanezen időtájban a kezdvasárhelyi, a eskü-somlyói és a székelyudvarhelyi főgimnáziumban vannak ifjúsági lelki gyakorlatok.

— **Halálozás.** Dregán János a verespataki r. kath. egyház fogadónoka, megyebizottsági tag, bányagazgató és bánya nagybirtokos, életének 75. évében febr. 27-én, a végső szentségek ájtatos felvétele után, az Urban esdesen elszenderült. Mint erős tölgyfát a villám, úgy sújtotta le a rideg halál e derek ferfit, ki neje boldogsága, rokonai büszkesége, egyházának tántoríthatatlan hí. Verespatak bányaváros igaz jó fia és polgára, a verespataki bányaváros főszlopa s a bányász nép valódi jövevénya volt. Hült telemei márc. hó 1-én d. u. 3 órákor helyeztettek örök nyugalomra. Az örök világozság fenyeskedjek neki!

— **A Kath. Legényegylet harmadik népszerű előadása** ma vasárnap d. u. 5 órákor lesz az Európa dísztermében. Az előadás műsora: 1. Kewlári búcsú. Melodráma. Irta Heine Henrik. Szavaltja: Vá c zy Mariska, zongorán kíséri: Moldován Viktoria. 2.) A lovagorról előadást tart: Bartalis József főgimn. tanár 3.) Részlet az Aranyvirág című dalműből. Énekl: Lakner Erzsike, zongorán kíséri: Grund Tini. Az igen érdekesnek ígérkező előadásra ezúton is felhívjuk helyi olvasóink figyelmét.

— **Az orvosok és a lourdesi esoda.** A Münchener Neueste Nachrichten című lapban a minap egy fölhívás jelent meg, a melynek címe: Nemzetközi orvosi zarándoklat Rómába. A fölhívást egy olasz és francia orvosokból alakult komité teszi közzé az összes kartársak számára. Elmondják, hogy most lett ötven éve, hogy a Szeplőtelen fogantatás dogmáját kihirdették s ez alkalomból számos zarándoklat megy Rómába. Az orvosok úgy gondolták, hogy ők sem maradhatnak el s ők is rendeznek az idén április fe-

leben római zarándoklatot. Orvosok számára igen érdekes lesz ez a római utazás — mondja a fölhívás — mert a pápa részéről már biztosították a legszívesebb fogadást s mert alkalmas vezetők segítségével fölkereshetik Róma legérdekesebb látványait. Különösen érdekes lesz azonban a zarándoklat azért, mert Rómában orvosi előadásokat fognak tartani az orvostudományi esodákról, főképpen a lourdesi forrás gyógyító erejéről. A zarándokokat több olyan ember fogja kísérni, akiknek gyógyulását bizonyan megállapították.

— **A gyergyói róm. kath. tanító-egyesület** teli rendes közgyűlést 1904. évi március hó 8-án (kedden) reggeli fél kilenc órától kezdőleg a gyergyóditrói róm. kath. központi népis-kolában fogja megtartani, a következő tárgysorozattal: 1. Fél kilenc órákor szent mise hallgatás. 2. Gyakorlati tanítást tartanak: Ádám Polixéna a központi V. leány osztályban természetrajzból, Borka Lajos a felszegi I-ső vegyes osztályban írva-olvasásból. 3. Elnöki megnyitó. 4. Énekpróba. 5. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 6. Gyakorlati tanítások bírálatja és módszertani vitatkozás. 7. Szavalt: Ádám József. 8. A beérkezett pályamunka és bírálatja felolvasása. 9. Önképzőkori jelentés. 10. Indítványok.

— **Értesítés.** Hivatkozással az erdély-egyházmegyei papi nyugdíjintézet alapszabályainak IV. cikk 6. §-ára, az 1903. év folyamán az erdélyi egyházmegye címére felszentelt áldozópapok felhivatnak, hogy alólírott hivatalnál postafordultával, közvetlen hivatali főnökük útján, sajátkezűleg írt nyilatkozatban jelentsek be, hogy a papi nyugdíj-alap melyik osztályába önjá-tanak felvételn. — Gyulaféhvár, 1904. év február hó 10-én. Egyházmegyei központi pénztár számvevő hivatal.

— **Pál Mihály** elhunyt papnövendék sirem-lekére következő kegyes adományok érkeztek: dr. Csabri Bonifác 2 kor. Simon Sándor káplán 2 kor. Névtelen 2 kor. Gál Miklós lelkész 2 kor.

— **A kézesök.** A középkorban az alárendelt emberek kötelezve voltak arra, hogy a magasabb állásuaknak és felebbvalóknak megcsokolják a kezét és az egyformán kötelező volt a nőre és a férfira is. Magasabb körökben az üdvözlésnél s bucsuzásnál a férfiak mindig megcsokolták a nő jobbkeztét a nagyrabecsülés jeleül és ez a szokás megmaradt a középkorban és még azon túl is egy ideig. Később a kézesök mindinkább eltűnt, amíg az újabb korban ismét általános szokás lett. A kézesök mindenkor a tisztelet és nagyrabecsülés jele volt. Lovagias elismerése ez a nő méltóságának, mely arra inti a nőt, hogy erre a kitüntetésre érdemessé tegye magát.

— **Gazdák, ha nagy terméshez akarnak jutni,** Mauthner-fele magvakat vessenek. Idei árjegyzékét, mely 226 oldalra terjed, Mauthner Ödön es. és kir. udvari magkereskedése Budapesten, Rottenbiller-utca 33. mindenkinek ingyen megküldi. A kitünően tisztított, legnagyobb csiraképességgel bíró, fajtiszta magvak árai alacsonyak. Különösen fölemlítendőek az impregnált takarmányrépamagvak és a legnemesebb gabonafélék dús választéka.

A pöntári hivatali üzenetei.

29 sz. A küldött négy koronát 1905-re könyveltük el. 37 sz. Ugyanezen izenet. 73 sz. 1904-re is ki van fizetve. 106 sz. Ha még hét koronát küld: akkor 1904-re is ki lesz fizetve. 21 sz. 1904-re is ki van fizetve.

Nekrológ.

Mihalovits Béla, a székelyudvarhelyi román. kath. főgimnáziumnak jeles tanára két havi nehéz szenvedés után alig 29 éves korában m. hó 28-án jobb létre szenderült. Sokat tanult, nagy tudású, mélyen vallásos lelkű, határozott jellemű férfit és tanárt veszítettünk benne, a ki nek munkásságához eddigi dolgaiból ítélve csak ezután fűzhetünk volna igazán nagy és szép reményeket. Eleinte kegyesrendi tanárnak készült, de mivel hivatás nélküli rossz pap lenni nem akart, egyetemi hallgató korában a rendből kilepett s nehézi munkával kereste mindennapi kenyérét. Oklevelének megszerzése után megúszta, majd bejárta a művelt nyugat nagyobb városait, azután nevelői állást vállalt Eperjessy teheráni követünknel s mint ilyen szinte két évet töltött Perzsiában nevelésügyi s néprajzi tanulmányokkal foglalkozva. Mikor visszatért, a zalonegerszegi áll. főgimnáziumhoz került, de szíve kath. intézethez vonzotta s tömerdek ígért előnyről lemondva, a státushoz jött s a székelyudvarhelyi főgimnáziumnál tanárkodott. Szigorú, pontos, lelkes tanár s derék jó kolléga volt, a ki beteg, míg csak a kór ágyhoz nem kötözte, lankadatlanul s jó kedvvel végezte kötelességeit. Irodalmilag is működött. Hosszabb tanulmányt írt a perzsa nevelésről, külön kötetben adta ki perzsiái utazását. „Fizikai földrajz”-a kedvelt könyve az ország középiskoláinak; „Karavánmal Perzsián keresztül” c. művét azonban már csak sajtó alá rendezhette; kiadásában és sok szép terve kivételében megakadályozta a halál. Tulajdonosa volt a perzsa Tudományok és művészetek I. osztályú aranyrendjének. Özeve s két kicsi árva siratja korai halálát.

Temetése f. hó 1-én ment végbe impozáns részvét mellett. Ravatalát a szebbnél-szebb koszorúk egész tömege borította s holttestét a tisztelőknek nagy serege kísérte ki a temetőbe, a hol Szemlért Ferenc tanár búcsúzta el a halottat a következő beszéddel:

Mikor bérceinkről tűnni kezd a hó s galnyakon, bokrokban itt-ott már rügyezni kezd az új tavasznak, az új életnek virulása: akkor jövünk el temetni téged férfikorod tavaszában elhunyt jó barátunk, szeretett társunk; Mihalovits Béla. Egy-két pere, s honszerető lelkednek kihűlt porhüvelyét az édes hazai földnek ölelő karjai fogják áldólag betakarni. De én megálllak még néhány pillanatra, mert elakarom mondani, hogy keveset éltél és sokat szenvedtet.

Az az aránylag rövid pálya, amelyet hősödötől eddig a ridég sűrűdörög megfutottál, nem a kényelmes jölet virágos mezein, hanem a nehéz nélkülözések s férfias küzdelmek sziklagóluin vezetett keresztül. Ezen a rögös úton haladtál te előre soha nem lankadó kitartással. Isenbe vetett erős bizalommal, hogy megszerzed mindama kincseket, a mik egy egész embernek, egy hivatásos tanárnak a becsületes, hasznos élethez szükségesek. Mikor aztán hosszú küzdelmeid után célhoz jutottál, kitártad nemes lelkednek, alapos tudásodnak gazdag tartalmát s verejtékkel szerzett kincseidnek legjavát pazar kézzel nyújtottad a gondjaidra bízott ifjúságnak. Mert amit életedben szerényen, de határozottan mindig visszautasítottál, kihűlt tested előtt szomorú büszkeséggel hirdetjük, hogy ritka jellem, jeles ember s hivatásod magaslatán álló jeles tanár voltál. Nemcsak e főgimnázium, magasabb, tudományosabb intézetek katedráján is derekasan helyt álltál volna s a magyar tanügyre, de különösen az erdélyi magy. kath. tanügyre nézve pótolhatatlan veszteség a te korai elmulásod. Mennyi nagy, mennyi

szép terved volt? Munkára termelt agyad, szertetre berendezett szived mennyi nemes eszmét akart még valóra váltani. Magyarságodnak, katolikus meggyőződésednek csak ezután akartál s tudtál volna igazán nagyszerű emléket állítani. De hát az élet és halál Őra másként rendelkezett. Magához hívott, mielőtt még férfias munkádnak értékes gyümölcseit élvezhetted volna... És mi mégsem panaszkodunk. Katolikus érzésünkkel, ker. kath. hitünk megdönthetetlen igazságaira s az Őr Jézusnak esalhatatlan igéreteire támaszkodva tekintünk siraod mellébe. Nem a megsemmisülésnek, az elmulásnak ridég ürege, hanem a boldog örök feltámadásnak isteni jelképe az. Azé a feltámadásé, melyet azoknak ígér az Őr, akik őt szeretik s megvallják az emberek előtt.

Nemes tetteiddel, férfias küzdelmeiddel, példaadó ker. kath. életteddel, vallásos emberhez méltó szép haláloddal te csakugyan megvallottad az Őr Jézust az emberek előtt. Jó harcot harcoltál; pályádat megfutottad, hitedet megtartottad, vár reád az örök boldogságnak koronája. „Jó és hív szolga voltál — kiálthatja feléd méltán az Őr — mert híven sáfarkodtál azokkal a talentumokkal, amiket a hazá, a társadalom, az egyház s az ifjúság hasznos szolgálatában gondjaidra bízta. Jöjj hát hív szolga s menj be Úradnak örömebe!” S a hűg az Őr Jézus szeretettel öleli magához sokat küzdött, szenvedett lelkedet, époly szeretettel fogadja gondjaiba mindazokat, a kiket szeretél, akikért fáradsz s akiket árván ide lenn hagyttál.

Megdádja és sohasem hagyja el az Őr azokat, akik őt szeretik s benne bízakodnak! Ez az erős hit, az Őr szavaiban való ez a soha nem lankadó bizalom fogja őket vigasztalni, adani és boldogítani.

Most pedig koporsó szállj le üredbe. Annak nemes emléké, akinek törekény testét öledbe zárod, híven fogjuk őrizni mindhalálíg!

Mihalovits Béla, szeretett társunk, edes jó barátunk! társaid, tanítványaid, jó barátaid nevében a s biztosan hitt örök viszontlátásnak vigasztaló reményében — Isten veled!

Erdély püspöke s a státusi középiskolák tanári karai táviratokkal s szebbnél-szebb koszorúkkal fejezték ki szívbeli fákadó részvétüket. A brassói főgimnázium nevében pedig Albert Ferenc tanár személyesen is részt vett a temetésben. Méltó, hogy az elhunytak emléket mindenkor tiszteletben tartunk. Nyugodjék békében!

A püspökök jogai és kiváltságai.

(Folytatás.)

A régi német-szentbirodalmi pápi választó fejedelmek fényes rangja és címei is szétfoszlottak az idők fürgeteges járása alatt; némi maradéka a középkor és az újabb kor hatalmas pápi fejedelmeinek csak Ausztriában van még, ahol az érsekek mind, azonkívül Görz, Lavant, Trient, Seckau, Brixen, Krakkó püspökei hercegi rangot és címet bírnak. Ebből is látszik, hogy a római-német szent birodalom eszászárjai, akik közt elég volt magyar király is, a hercegi rangot odaát a német részen elég bőkezűen osztogatták a főpapoknak. Magyarországon csak egynek, az esztergomi érsekeknek jutott német szentbirodalmi hercegség. No hanem azért nem esünk kétségbe; mert ha a mi püspökeink nem lettek is „fürst-ök”, azért közjogi tekintetben a keresztény Magyarország megalakulása óta oly állást és oly jogokat bírtak és bírnak, amikhez képest egy 15 ezer forintra dotált osztrák fürstbischof állása és befolyása csak amolyan száraz káplánság. Régebben meg volt az a

jó szokás oda fönn, hogy jóformán minden magyar püspököt kineveztek Valóságos Belső Titkos Tanácsos-nak. Ez a v. b. t. tanácsosság ugyan osztórák udvari cím és soha sem volt magyar közjogi méltóság, ma sem az. A hajporos copfjal és hasonló jókkal a Nagy Mária-Terézia dicső korszakában plántálódott be ide Magyarországra. Mivel pedig vele járt az Excellenciás meg a kegyelmes cím, nagyon kapós lett. Ujabbán különösen. A szabadelvű pártban p. o. annyi a levitézlett és néhai v. b. t. t., hogy ott agyba-főbe kegyelmes uramozzák egymást. És éppen ez a föltűnő, hogy míg a püspökök, akik már állásuk tekintélyenél fogva is elvárhatnák úgy mint régen majdnem kivétel nélkül a v. b. t. t. címet, ezt most csak a politikai érdek és a pártkormány szeszélye szerint változó számban kapják meg: addig pár évi miniszterkedés vagy államtitkárság révén sok-sok olyan existencia viseli, akit most már kegyelmesuradni még a saját legbensőbb barátjaik is röstelnek. De ha muszáj! Csak az ország primása, mint állásánál fogva a király fő és titkos tanácsosa az, aki primássi tisztelet kineveztetése után a v. b. t. tanácsosi esküt is leteszi minden különös kinevezés nélkül. És nézetem szerint az erdélyi kath. Státusnak is azt kellene kérelmeznie, hogy a v. b. t. tanácsosi méltóság, a mindenkori erdélyi püspökök kinevezésével egyidejűleg mindenkor és minden további nélkül adassék meg. Erre pedig nyomós tárgyi okok vannak. Ilyen első sorban a püspökség régisége és a nem is oly rég megszűnt erdélyi királyi főkörmányszek kebelében elfoglalt méltóságos állása és hivatalos hatásköre az erdélyi püspöknek. Ő ott a gubernium első tanácsosa volt, a gubernium pedig felsőleges királyi főkörmányszek vala és az erdélyi gubernátor in illo tempore jóval tekintélyesebb és hatalmasabb úr, mint a mostani miniszterelnök, többi közt azért is, mert soha senki se látott olyan erdélyi Gubernátort, aki egy esztendőben kétszer bukott volna. Azt tartom, az erdélyi ev. ref. nemes és szent ekklezsia mostani főkurátora Bánffy Dezső báró is sokért nem adná, ha erdélyi Gubernátor lehetne; az ingoványos parlamenti miniszterelnökségnél bizony többet is érne. Hát nem nagy merészség kell ahhoz, ha azt mondom, hogy a Gubernium idejében az erdélyi püspök Erdélyben olyanforma állást foglalt el, amely sokban hasonlított az ország primásának állásához: annáinkább, mert ő csakugyan egyetlen volt Erdélyben a maga nemében. Való igaz, hogy a gubernium megszűnt; de sem az erdélyi püspökség, sem azok a jogok és kötelmek, amelyek vele jártak, nem szűntek meg. Sőt bővültek; mert amikor a Gubernium kebelében mint első tanácsos befolyásolt, azokat azóta mint a Státus feje sokkal függetlenebbül intézi. Társadalmi téren pedig jóformán ő az egyetlen látható tényező, aki teljesíti mindazon társadalmi kötelezettségeket a magyarság érvényesülése tekintetében, melyeket hajdan a Gubernium mint testület teljesített. Ha tehát megmaradt az állás, a jogok, a kötelmek, sőt mivel ezek még gyarapodtak is, jogos, méltányos és igazságos, hogy állandósítsassék az állásnak megfelelő külső dísz és ne legyen függővé téve pártkormányok szeszélyétől, kedvező vagy kedvezőtlen hajlamától. Ezt szorgalmazni olyan tekintélyes testületnek kötelessége, mint a Státusgyűlés, amely a kormányt arról is felvilágosíthatja, hogy olyan országban, ahol a cím és rang annyi és ahol az emberek a cím és rang után oly nagyon szeretnek következtetni, mekkora anomália az erdélyi magyarság tekintélye szempontjából, ha egy egészen újabb keletű nemzetiségi főpap v. b. t. t. (amit különben teljesen kiérdemelt), viszont az 54 ezer négyszög kilométernyi területen kormányzó ősrégi erdélyi püspöki szék

főpapja, aki lelkiében az erdélyrészi magyarság java-részenek vezére, esetleg nem az. Való igaz, hogy ez az ő személyes értékek annál felülőbbé teszi; mindazonáltal jó volna mégis ezt a dolgot a pártkormányok változó gusztusától függetlenül tenni.

Egyebiránt pedig ennél is egyszerűbb eljárás volna, ha a Státus, a saját hatáskörében, melyet a régi erdélyi törvények biztosítanak s melyeket az 1848. évi és 1868. évi unionális országos törvények is megerősítettek, határozatilag kimondaná, hogy főpásztorát az Erdélyi Püspököt minden hivatalos levelezésben és általában mindig Nagyméltóságú Erdélyi Püspök Úr-nak címezi és rendeli címeztetni a hatósága alá tartozó testületek és személyek által. Ezt az elhatározását pedig egyszerűen notifikálja az államkormányának. Ezzel a püspököt v. b. t. tanácsosnak nem teszi meg, mert azt nem is teheti; de erre a pusztán udvari címre rászorulva sincs; és különben is a v. b. t. tanácsosság lényege és tartalma sem a Nagyméltóságú cím; ez csak egyik sallangja. Ellenben itt Erdélyben ahol minden falusi kurtanemes, minden főbíró, minden főesperes, sőt nem egy alesperes is méltóságos, szükséges és indokolt, hogy az erdélyi püspök Nagyméltóságú legyen. Az pedig, hogy mi a püspökünknek a mi önkormányzatunk terén milyen hivatalos címzést adunk, a mi dolgunk, a mi jogunk. Ha az öreg Tisza truceból, hogy Wlassits nem akart az „erdélyi püspök” címe dolgában az ő szájuk ize szerint dönteni, azt mondhatta, hogy ő bizony Bartók Györgyöt erdélyi püspöknek tartja, valjha és nevezik, azt tartom, hogy az erdélyi Státus, amely törvényhozó és határozó egyházi testület, mégis csak több nyomatékkaal bír, mint egyik-másik ev. ref. főkurátor.

Az „erdélyi püspök” címről most nem akarok hosszasan értekezni, mert ennek a címnek a viszonyosságai eléggé ismeretesek; épen csak annyit jegyzek meg, hogy egyházi szempontból is valóságos specialitás, mert az egyetemes egyházjog szerint minden püspök a székhelyéről bírja az elnevezést. Hazánkban csak egy hasonló cím van: a szepesi püspöké, de mivel a Szepesség geográfiailag és politikailag sohasem volt olyan élesen körvonalozott területi fogalom, mint Erdély, azért a két cím jogi tartalma között rendszerpárhuzamot sem lehet felállítani. Maguk a püspökök, hiteles írásaikban Isten igralmából és az apostoli szentség kegyelméből való püspököknek nevezik magukat. (Ego N. N. divina miseratione et apostolicae sedis gratia Episcopus.)

Néhai báró Szepessy Ignác erdélyi püspök azt a szokást kezdte, hogy egyszerűen csak Dei gratia püspöknek titulálta magát. De nem sokáig gyönyörködhetett benne, mert mihamar megjött Rómából a szelid nyomás és vissza kellett térni az általános egyházi szokáshoz.

Ugyanó a hódolati kézcsókot is be akarta szüntetni, de ugyanazon szelid nyomás hatása alatt restituálnia kellett. Hát lám, az alázatos embereknek is milyen furcsa a logikájuk. Ez a báró Szepessy a saját szemével nyilván olvasta a pápai kinevezési bulláját és abból elég világosan megérthette, hogy a pápa, Krisztus helytartója tette meg őt erdélyi püspöknek, kegyelméből bizony, mert ha maga Krisztus urunk is mindent csak kegyelméből ad; annál inkább a földi helytartója. Hát ezt talán röstellte bevallani; a kézcsókot azonban, a mi neki mint apostolútnak, az apostoli hivatal szentsége címen dukált, soknak találta, holott minden hódoló kézcsók csak arra emlékeztethet egy alázatos lelkű püspököt, hogy mily nagy leszen a felelőssége

azért az angyalok erejét is felülmúló hivatalért, amit elég bátor volt magára venni. Hát ez is erdélyi specialitás a régi jó időből, nem árt megírni; ér ez is annyit mint a Frondosa Haynaldiana vagy az Allium Haynaldinum.

A püspök egyházfejedelmi hatalmának és ezen méltósága díszének legkifejezőbb vagyis inkább legszembevetőbb jele a püspöki trónszék. Mikor tehát az erdélyi püspöki székről beszélünk, ez nem kepletes beszéd, mert az a szék tényleges valósággal megvan a fehérvári főtemplomban és abban a székben nem ülhet senki más, csak az erdélyi püspök vagy akinek ő megengedi. Megengedni azonban még a saját érsekének sem köteles, hanem csak valamely bíborosnak, annak is csak akkor, ha ugyanazon az oldalon és az oltárhoz közelebb hasonló alkalmi trónt nem állított.

A püspöki szék a templomokban csak két helyen állhat, amit a templok különféle építménye szerint kell érteni. Ha tudniillik a régi modori bazilikákban az oltár közepütt, kömenyezet alatt áll, akkor a püspök trónszéke az apszis csücskében áll, mint p. o. a pécsi bazilikában és tehát a püspök arccal a főoltár keresztjével szemben ül. Töle jobb és bal felől a káptalana. Ha pedig maga a főoltár van az apszisban, mint ahogy a legtöbb templomban látható, akkor a püspöki szék mindig és föltétlenül az evangéliumi oldalon van. Másnak, mint a megyés püspöknek az evangéliumi oldalon felállított trónszékben pontifikális mise alatt ülni szigorúan tiltva van. Tiltják ezt úgy a Miskolc Rubrikái, mint a Ceremoniale Episcoporum, még kifejezettebben edig VII. Sándor, XIV. Benedek, VII. és IX. Pius pápák hivatali rendelkezései. Apátok, prépostok és bármiféle infulus prelátusok, még maguk a segédpüspökök is kötelesek az epistola oldalán ülni, ha főpapi misét végeznek, nemcsak ha a székesegyházban miséznek, hanem a vidéken bárhol a saját plebánia templomukban is. Evangéliumi oldalon, mennyezetes trónon nem szabad ülnök. Maga a tartomány érseke, vagy a pápa követei akár Nunciások akár Legátusok a megyés püspökkel szemben, az epistola oldalán felállított mennyezeten alatt ülnek, ha a püspök főtemplomban ünnepélyes főpapi ténykedést végeznek. Épen csak a bíborokok igényelhetik a püspökök székét, ha t. i. ugyanazon az evangéliumi oldalon, amint mondván volt külön alkalmi trónt nem állított nekik.

A püspöki trónnak az ös-egyházi szokás szerint ingatlan, tehát márvány vagy kőfaragású széknek kellene lennie (Sedes fixa). Régi bazilikákban így is van. Föltétlenül elő van írva hogy három lépcsőfok vezessen fel hozzá. Szerzetes apátok a saját egyházaikban sem tarthatnak ingatlan trónszéket. Esetről esetre állítható fel csak az ő helyük, mindig csak az epistola oldalán és csak egy vagy két lépcsőfokon. A püspök trónszékét díszes szőnyeg és magas mennyezet illeti. Úgy a trónszék, mint a mennyezet olyan színű selyemkárppal ékesítendő, a milyen szint az ünnep mérséjéhez az egyház előír. Helytelen tehát, ha mindig ugyanegy színű kárpit fakul a püspök trónján, ámbár ez a mód a sekrestyések kényelmének nagyon megfelel. Arany színű kárpitot csak a bíboros püspökök trónján lehet alkalmazni. A szerzetes apátok is használhatnak alacsony mennyezeten.

A címzetes apátok és prépostok sem mennyezeten, sem lépcsős trónszéket nem vehetnek igénybe. Az ő részükre a templom epistola oldalán a sima padlón egy szőnyeg terítendő el és azon sima szövettel bevont támla nélkül való szék helyezendő el, ugyszintén a segédletük számára is.

A székesegyházban az első hely a püspök után az, amely a püspök jobb kezétől esik, ha ő a trónszéken ül. Ez a püspök után az első dignitárius helye. Ez pedig rendszeren a nagyprépost. Erdélyi specialitás az is, hogy ezzel az általános rendelkezéssel ellentétben, nálunk a nagyprépost ott ül, ahol a rendes körülmények között az utolsóelőtti hely van. Hogy miért, azt csak az tudná megmondani, aki azt is tudja, hogy miért nincsenek ami székesegyházunk szentélyében rendes ülőhelyei a keblü papoknak, ami másutt mindenhol megvan, holott a kispapok a hajó elején is elférnének, ha már a szentély keskeny anyyi ülőhely befogadására.

„Sacra peragere ritu pontificali, de iure inhaeret dum taxat episcopali dignitati.” Csakis a püspököt illeti meg jogszerint a főpapi díszjelvények használata a szent ténykedések alkalmával. Ezzel az általánosnál kötelező egyházi törvénnyel vezetjük be folytatolagos ismeretűsünket, amely a püspöki díszjelvényekről (Pontificalia) szól. És kiegészítjük az apostoli szent széknek azon további szigorú rendelkezésével, hogy a püspöknek alsóbrangú prelátusok csak kiváltság címen használhatnak főpapi díszjeleket, melyek azonban föltétlenül egyszerűbbek mint a püspökiek, csak meghatározott napokon és helyeken használhatók és mindannak szigorú betartásával, amit VII. Sándor pápa e tekintetben megrendelt, XIV. Benedek, VII. és IX. Pius pápák újból megerősítettek és szigorú mihezattartásul előírtak (Praelati Episcopo inferiores, pontificaliter celebrant ex privilegio, sed ornatu moderatiori, statutis tantum diebus, et tenentur in omnibus accurate observare generalia decreta Alexandri VII. a Benedicto XIV. confirmata.)

A főpapi díszöltönyök elseje a püspöksüveg (mitra, infula, cidaris, cidara bicornis). Kétségtelen, hogy az ő-testamentomi zsidópapok kétszarvú süvegének mása. Már az ősegyházban ismeretes és használatos volt. Nazianzi szent Gergely említi, hogy amikor őt püspökké szentelték, fejére tették a cidaris nevű püspöksüveget is. A negyedik századból I. szent Szilveszter pápa, majd szent Agoston és szent Izidor püspöksüvegeiről van tudomásunk, melyek ma is kegyelettel őriztetnek. Használatuk már a középkor elején általános volt. Alakja eléggé ismeretes; tagadhatatlan mégis, hogy elég változatos, mert amíg erre nálunk felé inkább az alacsonyabb formájú mitrák használják, addig Rómában a toronymagas infulát szeretik, sőt az őregebb papok nálunk is a magas infulaért lelkesülnek. A boldogult Veszely Károlyt semmi ékesszólással se lehetett rávenni, hogy alacsony mitrát tegyen föl. Csak a hosszúzt fogadta el, pedig amúgy is elég hosszú öreg úr volt ő. Az Istenben boldogult Müller Ernő moralista és későbbi linci püspök, bécsi tanár korában egyszer egy egész órányi drága időt töltött el csak azzal, hogy elrettentő alaposággal tönkre silányítsa a gót infulát (ez az alacsony alakú) és tüzzel vassal sikra szálljon a toronymagas olasz infula mellett. Hát mégis csak úgy áll a dolog, hogy ében kinek-kinek az izlése és az egyéni kényelme érvényesülhet, mert a püspöki szertartásos könyv nem tesz különbséget alacsony és magas infula között, hanem igen előírja, hogy a püspöknek legyen 1) drágakövekkel ékes (pretiosa), 2.) aranyhímzésű (aurophrygiata) és 3.) simaszővésű fehér (simplex) mitrája. A két első felváltva használja ünnepélyes főpapi ténykedéseknél, úgy amint azt a szertartásos könyv (Cer. Epps.) pontosan előírja. A simát rendszeren adventi, nagyböjti időben és gyszámisnéknél használja. Apátok, prépostok és más süveges praelá-

tosok sem drágakövekkel ékített, sem aranyhímzésű mitrával nem használhatnak. Csak simát (ex simpliciter serico Damasceno) vörös bélléssel. A püspök általában úgy a prédikálásnál, mint a többi egyházi ténykedéseknél, tetszése és belátása szerint használhatja a mitrát. A nálánál alsóbbrendű süveges főpapok csak a misénél, veesernyén, körmeneten és az egyházmegyei zsinaton vehetik igénybe. Gyászmisét másnak, mint felszentelt püspöknek, süveggel végezni szigorúan tiltva van, de a Requiemet követő Absolutionnál meg van engedve. (Nunquam vero pontificalibus utantur in missis pro defunctis, licet Episcopus adsit.) Még eltemetni is mitrával kell a püspököt; azt pedig, aki nem püspök, nemcsak eltemetni tilos mitrával, de a halála évnapján tartott Requiemem sem szabad a főpapi jelvényekkel ékes ravattal állítani neki. Cimereiben sem alkalmazhat mitrát más, mint a püspök.

Mitra et baculus in Episcopis sunt correlativa. Püspököknél a süveg és a bot viszonyos dolgok. — mondja a püspökök szertartásos könyve. „Mikor fölszentelik a püspököt, pásztorbotot adnak a kezébe, hogy annak jelentősége szerint igazgassa a nyáját, javítsa erkölcsét és a gyöngék gyarló erejét támogatassa”, írja szent Izidor a hetedik században. Világos, hogy ez a pásztorbot már szintén ősrégi használatú és olyanféle a jelentése, mint a fejedelmi jogának. A pásztorbot kezelését is részletesen előírja a már sokszor említett szertartásos könyv.

Kívánatos volna, hogy rendelkezéseit nálunk is betartsák. Mert utána nézünk az apótoknak s egyéb süveges főuraknak, de előtte viszik a püspöknek mint hatalma jelvényét (akárcsak a Rector Magnificus vagy a fejedelmi jogarit). Umapján pedig, mikor a püspök a szentséget hordozza, egyházi méltóságviselő veesernyepalastba öltözöttön közvetlenül a püspök előtt halad a pásztorbottal. Ez jelent valamit és hajos megérteni, hogy nálunk ezt miért nem tartják így. Csak ő viheti azt balkezeiben körmenet vagy lárniféle diszruhás egyházi föl-vondásnál. Másoknak utánnok viszik. Az evangéliumot éneklő szerepapot is kezében a pásztorbottal hallgatja a püspök és csakis őt illeti ez. Annak a szent és szeghetlen köteleknek, a mely a püspököt egyházaéhoz fuzi zálogául, a szeretet és egységig frigyének jeléül szolgál a püspök főpapi gyűrűje (annulus pontificalis). Episcopo dum consecratur, datur annulus propter signum pontificalis honoris, írja a VII. században élt szent Izidor hispaliai püspök. A püspök gyűrűjében törvény szerint valamely szent vértanu ereklyéjének kell befoglalatnia, hogy emlékeztesse őt, hogy bármikor kész legyen nyájáért, egyházáért, a szent vértanuk példája szerint életét feladozni. Egy nagy zöld drága kő (gemma) van a közepén jeléül annak, hogy nyáját a mennyei virányokra kell vezérelnie és a nagy követ vagyis a gemmát körülvevő apróbb briliánsok azokat az erényeket juttassák eszébe, melyekkel nyája szemében ragyognia illik. Mivel tehát a püspök gyűrűje ily mély jelentőségű ékszer, azt a püspök állandóan viseli még az olvasott szent misénél is. És továbbá olvasott szent misénél másnak mint fölszentelt püspöknek gyűrűt használnia (sub poena suspensionis ab usu pontificalium) szigorúan meg van tiltva. A püspöknél alsóbb rendű prelátusok csak főpapi misénél, reprezentációknál és a káptalani székben használhatnak gyűrűt (cum unica tantum gemma minime tamen viridi) azaz sem briliánsos avagy zöld gemmákkal nem szabad viselniük.

Ugyanez áll a theologiai Doctorokra nézve, akik az egyetemes egyházjog alapján szintén

használhatnak gyűrűt, de csak a szent ténykedéseken kívül. Ez is olyan, mint a prelátusok gyűrűje és nem arany karikagyűrű mint némelyek hiszik. Ilyet az egyházi szokás nem ismer, hanem csak gemmával ékes gyűrűt. A gemma t. i. a Doctoroknál azt a tudományt jelképezi, amellyel fényeskedniök kellene, nehogy a tudatlan laikusok arra a téves következtetésre jussanak, hogy t. i. multi sunt Doctores, pauci autem docti. Ezt egyebiránt egy elég tapasztalt és elég tudós öreg pap szokta mondani: Kovács Miklós néhai erdélyi püspök.

A püspökök, prelátusok, Doktorok gyűrűjétől egészen különböző eredetű és jelentőségű a biboroki gyűrű amelyben okvetlenül saphirkőnek kell lennie és amelyet címegegyházak kijelölése (incardatio) alkalmával a pápától kapnak. Ezt haláluk után senkinek sem szabad még végrendelkezés által sem ajándékolni hagy-
niok.

Ennek kapcsán említem meg azt is, hogy II. Pál pápa kegyelméből azok a biborosok, akik nem felszentelt püspökök, szintén használhatnak sima damasztelyem mitrát. A drágaköves és aranyhímzésű mitra használata tehát nekik sines megengedve, amálkevesébe a püspököknél alsóbbrangú süveges főuraknak.

A püspöki mellkereszt viselése sem ősrégi; csak a 13. és 14. században lett általános. Jelentősége sokkal nyilvánvalóbb, semhogy magyarázatni kellene. Résztart aranylánczón, részint zöld selyem zsinóron viseli a püspök. Egyházi ténykedéseknél a felső öltönyök alatt. Azért törvényellenes, ha egyik-másik abbás úr azt, mint holmi csöngetyít, a casula alól elő-rángatja és fitogtatja. A püspöki mellkeresztbe szintén szent ereklyék valók, külső ekességül pedig drágakövek. — A püspöknél alsóbbrangú prelátusok csak sima keresztet viselhetnek (crux pectoralis sine gemma); továbbá a templomban nem viselhetik a püspök jelenlétében és reprezentációkat kivéve, ő előtte viselni mások is tiltja a tapintat, mely abból a helyes privilegium-értelmezésből következik ut differentia inter ipsos et episcopum semper manifeste appareat. Volna még erről a mellkeresztviselésről mi egy s más mondani valók, mert bizonyos, hogy különösen minálunk Magyarországon es itt is kiváltekip az ifjabb őriások, akik a legutóbbi két évtizedben nagyon felszaporodtak, sok-sok megróvási kalandba esnek a pontificiálák használatát illetőleg intra muros et extra vagyis úgy a templomban mint azon kívül. Így p. o. kevesen látják be azt, hogy a főpapi jelvények diszjелеk, tehát nem utcai parádézásra valók. Templomban, gyüleseken, ünnepélyeken, szalonban, reprezentációknál igenis viselhetők. Jó izlésű ember ha a dignitárius, és ha már amúgy aranykeresztiesen végig megy az utcán, azt teszi, hogy köpenyegyet vesz magára, nyáron p. o. könnyű selyemköpenyt és azzal nagy okosan és nagy szerényen eltakarja a kíváncsi szemek elől a klenodiumait. Mert kérem szépen azok nem utcai szenzáció-keltés okából adódnak, hanem főpapi diszjеле; a főpapok pedig nem az utcán főpaposkodnak, nem is a sörkozmában a krigli mellett, hanem a templomban, az iskolában, a kath. egyleti életben stb. Hogy mennyire megy némely uraknak igazán izléstelen, őrült nevelés mikromegozskodása, azt nem árt itt egy pár példával illusztrálni.

Egy nagy püspöki város híres bazilikáját voltam megnézni, minden utcasarkon szembejött velem egy-egy aranykereszt-úr egy szál reverendában. Az egyik úgy rohant, hogy valóságos harangozást művelt az a kereszt a nyakában. Másutt az 1896. évi híres választások idején a választó és lelkesült néptömeg közt fölösen

látam aranykereszt-urakat és e mai napig gondolkozom rajta, hogy mit akarthattak ezzel demonstrálni. Sőt itt Fehérvárt, olyan civilben átutazó főurakat is láttunk, akiknek még a pantallon mellé is kellett a pectorall.

Rómában az 1900. évi nagy zarándoklat idején közös asztalnál ültünk a szállóban több magyar püspökkel. Igazán nagy szívre valló szeretettel és szíves leereszkedéssel kezelték valamennyiünket. De az a páváskodás és pöff, amit néhány ifjabb abbás (a honi gyártásból valók voltak) elkövetett, már igazán szédítően neveléses volt.

Hát bizony úgy van, hogy aki a maga erkölcsi értékét öntudatosan ismeri és meg is tudja becsülni, az megérti a külső disz jelentőségét is és okosan él vele, mint ahogy dukál. Mig aki csak azzal és csakis azzal tud imponálni, amit sokszor a helyzet kikerülhetetlen kényszere nyújtott neki, biz az a klenodiumaival szüntelen csak azt demonstrálja, amit a könyörületes Üdvözítő így fejezött ki: pauperes semper habebitis vobiscum.

Egyebiránt pedig magam is kíváncsi volnék rá, hogy mit szólna egyik-másik ilyen dignitárius, ha valamelyik püspöknek eszébe jutna szóval végrehajtani IX. Pius 1872. évi, már ismétellen felhozott Constitúciójának 3. §-át: „Simulque sciant, nunquam sibi licere, praeterquam in celebratione Missae Pontificalis, crucem pectoralem et annulum deferre”. Mikor egy öreg Regements-Abbásnak ezt előadtam, azt felelte: lári-lári, öneki ezeket a klenodiumokat a császár (?) adta. No de felvilágosítottam, hogy az infula nem csakó, a pedum nem a Regementstambour botja stb. stb.

Ismertem egy öreg abbás urat. Későre kapta meg ezt a diszt, hát gondolta magában, antúl gyakrabban él vele. Ha ornátusban volt, mindig gyönyörködtem benne; igen jól főtött. De ha otthon volt az irodájában, az ő megszokott kényelmében! A fejen állandóan, télen nyáron ocska fekete szalmakalap, mert a feje fázott; posztót vagy birétumot nem akart viselni, azt tartotta, hogy a fej gözölgesét csak a szalmakalap bocsátja át. (Nem tréfa!) Az aranylánc mindig a nyakában volt, a retentően illatos pipaszár sohse hiányzott onnan, ahova beszolgált, a jobb vagy a ballába, az amerikai kényelem főpapografusa szerint mindig az irodasztal tetején. Rendkívül impozáns volt, mondhatom. — Hát szék szónak is egy a vége: a disz, azért disz, hogy az legyen. Aki nem tudja, azt mint diszt, diszesen használni, bizonyítja hogy nem érett meg reá, mert hogy az érettség nincs is évekhez kötve.

(Folyt. köv.)

Eladó orgona.

A szentferenciek szárhegyi zárdatemplomában egy törött oktáv beosztású nyolc változattal bíró orgona előjátzó asztallal érdekeltnek jutányos árban eladó. Ára 600 korona. Szállítás és felállítás megvevőt terheli. Egy kis takarítás illetőleg hangolás után, melyet a felállításnál úgy is alkalmazni kell, teljesen használható mű lesz kisebb templomban. Bővebb felvilágosítással szolgál a zárdafőnökség.

Értesítés.

Az alólirott nál (Kecskemét, XI. ker., 223. sz.) kapható Kozárv Gyula

„Descartes és szt. Tamás“

című hírneves munkája, mely a „Bölcs. Folyóirat“ pályázatán pályadíjat nyert, a m. k., tudományegyetem hittani kara pedig a Horváth-féle díjjal jutalmazta.

A terjedelmes és csinos kiállítású művet néhány napig míg csekély készletem tarti leszállított áron 2 K. 20 fillérért küldeni kész vagyok.

Kecskemét, 1904. márc. hó.

Kontz János.

Jegyzet: Szetküldés csakis postautánvétellel.

A kinek

eladó **birtoka** van, vagy a ki **birtokot** venni szándékozik, vagy ha eladásra szánt

könyvtára, irodalmi műve, zene eszköze, festménye, régi könyve,

olajfestésű képje, szobra,

fegyvere, régi pénze, ékszere, butora,

háztartási, gazdasági és más eszköze

van, az hirdessen a **KÖZMŰVELŐDÉS**-ben.

mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség körében igen nagy számban forog közkézen.

Nyavalyatörés!

Ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bementve kapható a szabad. Hatfű gyógyszertár által Majna Frankfurt.

Hirdetések jutányos árban felvételnek e lap kiadóhivatalában.

A Dr. SCHMIDT fő-törzs és tisztí- orvos-fele

FÜLOLAJ

gyógyít időszakos süketseget, fül-fájást, fül- és nagyothallást, még idült esetekben is. Egyedül kapható üvege 2 frt a

Dr. ROTCSHNEK EMIL
gyógyszertárában. DEBRECZEN.

ANGSTER JÓZSEF és FIA

pécsi, kalocsai, győri és kassai székesegyházak orgona-építője. **Orgona és harmonium-gyár**

PÉCSETT.

Alapítottatt 1867.

Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi **eremmel** kitüntetve.

Ajánljuk kitünő hangú és erős szerkezetű **crescendo orgonáinkat**. — Különösen a legújabb **légnymatu** (pneumatical) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód és regisztrálás mellett még azon nagy előnnyel is bírnak, hogy a **templom nedvessége** nines befolyással rájuk.

Legjobban bizonyítja műveink jósgát, hogy üzleletünkben 450-nél több **uj orgona mű** került ki.

Raktáron kitünő hangú **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor.-ig).

Mindenmü **javitásokat, hangolásokokat** és **átépítéseket** oleson elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Sürgöny: **Blaskovits Sokszorosán** kitüntetve.

TEMPLOM FESTÉS.

Első országos műfeszeti és iparművészeti intézet

Alapított 1887-ben

Olajba oltárkép

magas centm.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	25.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságú arckép, mert örök beese van és egyszermind szobadisz. továbbá előnyös nász-, név- és születésnap, vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándéku szolgál. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabb kivitelben készítem e

Nagysága 25×32 35×45 55×65 65×80 75×110 85×125 100×150

Poichromozott fa-szobrok,
aranyozott széllel

magas centm.	50	70	90	120	140	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—